

УДК 364.013:336.77

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-260-4-195-198

БІЛОРУСЕЦЬ Л. М.

Хмельницький національний університет

ПОТЕНЦІАЛ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Досліджуються питання доступності використання населенням фінансово-кредитного обслуговування з метою вирішення соціальних проблем та підвищення добробуту. Визначається необхідність використання показників співставлення регіонів за рівнем фінансового банківського залучення населення. Пропонується застосування альтернативних індексів фінансового банківського залучення населення як показників рівня соціалізації фінансово-кредитного обслуговування фізичних осіб. Доводяться переваги та можливості використання індексів фінансового банківського залучення населення.

Ключові слова: підвищення добробуту, фінансове залучення населення.

BILORUSETS L.

Khmelnitskyi National University

POTENTIAL OF FINANCIAL-CREDIT SERVICE IN BANKING INSTITUTIONS

In the article the considered problems of economic development of financial institutes. An author is summarize experience of financial credit maintenance of the European countries. The features of construction of the European currency system, practical worker of bank service are investigational in Germany, Great Britain, Spain, USA. The shown projection of the modern state of influence of banks is at macroeconomic level. Certain basic directions and consequences of influence central and commercial banks. Certain expediency of the use of experience of bank institutions for the increase of solvency and forming of solvent demand of population, awareness in relation to financial credit service and levers on providing of processes of increase of welfare. In today's conditions of market social development of acuteness become issues of availability of the population to use financial and credit impact on the process of increasing personal well-being. Obtaining a direct opportunity to independently influence their own well-being (obtaining housing, education, qualitative medical care, ensuring current needs) through the use of financial and credit instruments (preferential lending, activation of savings, pension and insurance systems) can be considered a form of empowerment and a significant part of people. The problem of the systemic impact of financial and credit involvement of the population on solving social problems is not fully solved and remains relevant. The purpose of the article is to consider the issue of the need for an integrated approach to study the social potential of financial and lending services to the population and to calculate the indicators of financial banking involvement of the population. The article suggests the use of financial multiplier indices, which are economically similar to such well-known development indices. Such indices can also be useful to researchers in solving the issues of forming empirical relationships between the level of economic development and the level of financial banking involvement of the population.

Keywords: financial credit system, bank, development, strategic development, financial institute.

Вступ. В сучасних умовах ринкового соціального розвитку гостроти набувають питання доступності населення до використання фінансово-кредитного впливу на процес підвищення особистого добробуту. Отримання безпосередньої можливості самостійно впливати на власний добробут (отримання житла, освіти, якісного медичного обслуговування, забезпечення поточних потреб) через використання фінансово-кредитних важелів (пільгового кредитування, активізації заощаджування, пенсійної та страхової систем) може вважатись формою розширення прав та фінансових можливостей значної частина населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень і публікацій показав, що питанням соціального потенціалу фінансово-кредитного обслуговування населення присвячено окремі праці Александрової М., Базилевича В., Василенка А., Глущенко А., Горбача Л., Поддєрьогіна А. Питанням визначення регіональних коефіцієнтів людського розвитку у своїх роботах приділено увагу Лібановою Е., Макаровою О., Новиковим В. Однак проблема системного впливу фінансово-кредитного залучення населення на вирішення соціальних проблем вирішена не повною мірою та залишається актуальною.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд питання щодо необхідності комплексного підходу дослідження соціального потенціалу фінансово-кредитного обслуговування населення та обчислення показників фінансового банківського залучення населення.

Виклад основного матеріалу. Соціальний потенціал фінансово-кредитного обслуговування населення через фінансове банківське залучення населення проявляє себе через розширення сфери діяльності формальної фінансово-кредитної системи в частині впливу на підвищення добробуту. Фінансове банківське залучення, таким чином, відображає доступність банківських послуг для будь-яких категорій населення, у тому числі осіб, які знаходяться в несприятливому стані та осіб з низькими доходами. Натомість, на даний час фінансове залучення розглядається банками як можливість сприяти зростанню бізнесу, а не добробуту.

Обстеження свідчать про обмежений доступ до фінансових послуг, таких як депозити, кредити, грошові перекази та страхові послуги, для значної частини населення [1, с.13–17]. Вважається, що це є перешкодою на шляху зростання зазначеного сектору. Не створені зручні умови користуванням

формальними фінансовими послугами: відсутня належна консультативна служба, існують складності оформлення документів та умов користування фінансовими послугами тощо. Натомість, доступність фінансових послуг дозволяє багатьом людям приймати активну участь в економічній діяльності, що сприяє зростанню економіки. Проте, лише деякі банки беруть активну участь у фінансовому залученні населення.

Під час реалізації політики фінансового залучення банки стикаються з багатьма проблемами: ризики неповернення кредитів, несвоєчасне повернення, необхідність додаткової кваліфікованої робочої сили, висока вартість послуг тощо. Таким чином, багато банків не сприяють повноцінній реалізації планів фінансового залучення для прискорення економічного зростання. Необхідна програма розвитку фінансових послуг з метою фінансового залучення усіх верств населення.

У більшості розвинутих країн світу налагоджені партнерські взаємовідносини банківської системи та більшої частини населення країни. Банківське регулювання гарантовано сприяє підтримці високого рівня соціального забезпечення населення та, зрештою, сприяє зростанню його добробуту. Насамперед це має прояв через здатність банківської системи сприяти широким верстам населення отримати доступ до програм із забезпечення житлом, якісного медичного обслуговування та отримання професійної освіти. Але насамперед банківська система спрямована на ефективне використання банківського обслуговування населення для збереження та примноження грошових ресурсів людини. На сучасному етапі розвитку України склалась гостра необхідність розробки концепції забезпечення гідного рівня добробуту її населення.

Дослідження формування і функціонування фінансово-кредитного впливу на добробут населення має виходити з того, що цей вплив здійснюється як через вплив на економічний розвиток держави загалом, так і через підтримку розвитку домогосподарств. Перший аспект визначає, що добробут населення спирається на відповідний розвиток держави та її регіонів. Другий, що за умови досягання економічного зростання та справедливого розподілу благ у конкретному суспільстві вдається досягнути підвищення рівня добробуту населення.

В цілому, основними кількісними характеристиками, які відображають обсяги добробуту, вважають, зокрема, показники доходів населення, середні обсяги грошових доходів, середні обсяги нарахованих пенсій, розміри прожиткового мінімуму та частку населення із грошовими доходами вище прожиткового мінімуму тощо. Економічним показником найнижчого добробуту є прожитковий мінімум. Обсяг прожиткового мінімуму повинен враховувати вартість споживацького кошика (із мінімальним набором продуктів харчування, послуг та непродовольчих товарів), та вартість обов'язкових платежів та зборів, які у сукупності забезпечуватимуть життєдіяльність та рівень здоров'я людини [2, с.113–127].

Добробут населення визначається, зокрема, через фактичне споживання матеріальних благ та послуг, та порівняння такого споживання з нормативними значеннями, притаманними іншим періодам розвитку суспільства, або усередненим показником, або так само методологічно розрахованим показником інших країн. Значущим, у контексті дослідження, відображенням досягнутого добробуту приватних осіб, можуть бути обсяги особистих заощаджень населення країни та частка особистих заощаджень (залишку особистих доходів) [3, с.47–50].

В цілому, підвищення добробуту населення є неможливим без стимулювання ефекту заощаджень, для чого використовуються найширші заходи пропагандистського характеру. Типові заощадження приватних осіб формуються з метою задоволення потреб та підвищення добробуту у майбутньому.

Розвиток фінансово-кредитної системи вважається одним з пріоритетних завдань економічної політики багатьох країн. Хоча важливість фінансового залучення широко визнана, але відсутня теоретично обґрунтована комплексна міра, яка може бути використана для вимірювання рівня фінансового залучення. Для заповнення цієї прогалини пропонується два індекси фінансового банківського залучення (ІФБЗ): багатовимірні індекси, в яких інформація стосовно різних вимірів фінансового залучення агрегується в єдине індексне число зі значеннями між 0 та 1, де 0 означає повне фінансове виключення, а 1 – повне фінансове залучення в економіці. Індекси легко обчислюються і можуть бути використані для міжрегіональних та темпоральних співставлень. При побудові індексів використано аксіоматичний підхід до визначення індексних чисел. Запропонована концептуальна схема для агрегування даних з фінансових послуг по різним вимірам. Запропоновані індекси фінансового залучення дозволяють розрахувати внесок різних вимірів до загальних досягнень. Це, в свою чергу, дозволяє ідентифікувати розмірності залучення, які у більшій/меншій мірі сприяють загальному залученню, а тому виділити виміри, які заслуговують особливої уваги з точки зору економічної політики.

Фінансове залучення (або, навпаки, фінансове виключення) в науковій літературі визначається в контексті більш широкої проблеми соціального залучення (або виключення). У широкому сенсі на фінансове залучення посилаються як на надання фінансовою системою економіки фінансових послуг своїм резидентам. Фінансове виключення може бути результатом проблем із доступом, умовами, ціною, станом ринку, або, як наслідок негативного досвіду, може мати місце самовиключення. Таким чином, фінансове залучення може бути визначене як процес, який забезпечує доступ до фінансових послуг та своєчасне і адекватне кредитування уразливих груп населення за доступною ціною.

Для банків фінансове залучення стосується поширення банківської діяльності серед різних верств населення. Сфера діяльності може бути досить великою і може бути різною в різних регіонах та країнах.

Наприклад, у Великобританії основними вимірами фінансового залучення є доступність банків, доступність недержавних кредитів та доступність дорадчої служби. В той час як ці виміри є важливими також для України, в Україні значна частина кредитних ресурсів спрямовується на пільгове кредитування пріоритетних секторів, таких як сільське господарство та зони пріоритетного розвитку. Необхідно також забезпечити, щоб особи із низькодохідних груп не мали будь-яких проблем при відкритті банківських рахунків. Очевидно, що фінансове залучення є багатовимірним явищем.

Дослідження процесу фінансового залучення має велике значення для суспільства, оскільки наслідки масштабного фінансового виключення можуть бути надзвичайно шкідливими як з економічної, так і з соціальної точки зору. Фінансове виключення може призводити до нижчих інвестицій завдяки труднощам в отриманні доступу до кредитів або отримання кредитів від неформального сектору під дуже високі відсотки. Зокрема, без широкого та легкого доступу наслідком є не лише погіршення стану бідних верств населення, наслідком може бути могила для малого бізнесу. Високо розвинена фінансова система є дуже важливою для економічного розвитку. Очевидно, що розвиток фінансової системи сприяє економічному зростанню. Нарешті, оскільки добробут населення залежить від багатьох атрибутів, таких як доходи, система охорони здоров'я, освіта, житло тощо, доступність фінансових послуг може також розглядатись як одна із основних компонент людського добробуту. Тому необхідно розробити відповідні механізми для сприяння фінансовому залученню.

Для отримання загальної картини банківської діяльності по різних вимірам, необхідно розробити індекс фінансового залучення. Цей індикатор повинен відображати рівень ефективності банківської системи. Більше значення індексу вказує на вищу ефективність завдяки покращенню банківської діяльності по виміру із вищим значенням. На такий індекс можна посилатись як на індекс досягнень у функціонуванні.

Пропонується два індекси фінансового залучення (ІФ31 та ІФ32), які задовольняють наведеним вище критеріям. Вони приймають значення на відрізку $[0,1]$, де 0 означає повне фінансове виключення, а 1 – повне фінансове залучення. Такі індекси, на наш погляд, будуть корисними для практичного використання та як інструмент наукових досліджень.

В методиці ПРООН розглядається три індикатори добробуту: очікувана тривалість життя при народженні, освітні досягнення та реальний ВВП на особу. У цьому випадку є індикатором добробуту. Оскільки різниця представляє розрив між фактичним значенням індексу та його максимально досяжним значенням, вона також може розглядатись як функція депривацій для функціонування. При функція депривацій співпадає із функціональною формою ПРООН зразка до 2010 року.

Легко перевірити, що для усіх значень глобальний індекс задовольняє усім п'яти наведеним вище аксіомам. Оскільки є арифметичним середнім значенням одновимірних індикаторів, цей факт можна використати для оцінювання внеску окремих вимірів. Величина може розглядатись як внесок компоненти (функціонування) в фінансове залучення. Внесок у відсотках має вид. Така декомпозиція є корисною для ідентифікації розмірностей, які більш (менш) чутливі до фінансового залучення. З соціально-економічної точки зору варто, щоб за менш чутливими розмірностями досягався вищий рівень фінансового залучення.

В цьому індексі спочатку осереднюються розриви між фактичними значеннями окремих досягнень та відповідними максимально досяжними значеннями, а саме відносно інтервалу за усіма функціонуваннями (розмірностям). Оскільки досяжна верхня границя цього середнього значення дорівнює одиниці, його відстань до одиниці є індексом фінансового залучення.

Серед перших кандидатів на роль індикаторів для використання в індексах фінансового залучення можна навести географічне поширення: кількість банківських відділень 1000 кв. км; демографічне поширення: кількість банківських відділень на 100 000 осіб; географічне поширення банкоматів: кількість банкоматів на 1000 кв. км; демографічне поширення банкоматів: кількість банкоматів на 100 000 осіб; кредити на особу: кількість кредитів на 1000 осіб; відносний обсяг кредитів: середній обсяг кредиту відносно ВВП на особу (варіант: відносно наявного доходу на особу); депозитні рахунки на особу: кількість депозитів на 1000 осіб; відносний обсяг депозитів: середній обсяг депозиту відносно ВВП на особу (варіант: відносно наявного доходу на особу).

Висновки. У статті запропоновано використання індексів фінансового залучення (ІФБЗ) – багатовимірних величин, подібних за економічною природою таким добре відомим індексам розвитку, як ІЛР, ІГН та ІББ. Такі індекси можуть також бути корисними для дослідників при вирішенні питань формування емпіричних взаємозв'язків між рівнем економічного розвитку та рівнем фінансового банківського залучення населення. Для надійного та точного оцінювання ІФБЗ необхідно є наявність первинної статистичної інформації на національному та регіональних рівнях. За відсутності відповідних даних (таких як доступність, своєчасність та якість фінансових послуг), неможливо включити в індекс деякі важливі аспекти функціонування фінансово-кредитної системи. Необхідно докласти багато зусиль зі збору та класифікації даних про різні аспекти фінансового банківського залучення населення.

Література

1. Войнаренко М. П. Проблеми розвитку фінансових установ за умов ринку : монографія. / М. П. Войнаренко, Л. М. Білорусець, В. С. Ченаш. – Хмельницький : ХНУ, 2005. – 131 с.

2. Жеребин В.М. Уровень жизни населения / В.М. Жереби, А.Н. Романов. – М. : ЮНИТИ-ДАТА, 2002. – 592 с.

3. Борецька Н.К. Пріоритетні напрями стратегії розвитку середнього класу у сучасних умовах / Н.К. Борецька, О.М. Созінов // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 3. – С. 46–51.

4. Макарова О.В. Регіональний індекс людського розвитку: причини та напрями вдосконалення методики розрахунку / О. В. Макарова, О. М. Гладун // Статистика України. – 2012. – № 1. – С. 10–15.

References

1. Voinarenko M. P. Problemy rozvytku finansovykh ustanov za umov rynku : monohrafiia. / M. P. Voinarenko, L. M. Bilorusets, V. S. Chenash. – Khmelnytskyi : KhNU, 2005. – 131 s.

2. Jerebin V.M. Uroven jizni naseleniya / V.M. Jerebi, A.N. Romanov. – M. : YUNITI-DATA, 2002. – 592 s.

3. Boretska N.K. Priorytetni napriamy stratehii rozvytku serednoho klasu u suchasnykh umovakh / N.K. Boretska, O.M. Sozinov // Ukraina: aspekty pratsi. – 2010. – № 3. – S. 46–51.

4. Makarova O.V. Rehionalnyi indeks liudskoho rozvytku: prychnyny ta napriamy vdoskonalennia metodyky rozrakhunku / O.V. Makarova, O. M. Hladun // Statystyka Ukrainy. – 2012. – № 1. – S. 10–15.

Рецензія/Peer review : 27.07.2018

Надрукована/Printed : 03.09.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М. П.